

Statsutskottets betänkande 30/1995 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om skatt på arv och gåva

Riksdagen remitterade den 19 september 1995 regeringens proposition 68/1995 rd till statsutskottet för beredning.

Statsutskottets skattedelegation, som berett betänkandet för utskottet, har hört regeringsrådet Maija-Leena Sarkko vid finansministeriet, specialforskaren Riitta Sääntti vid social- och hälsovårdsministeriet, överinspektören Jarmo Salminen vid skattestyrelsen, länsrättsdomaren Pirjopäivi Pihlanto vid länsrätten i Åbo och Björneborgs län, skattedirektören Pertti Puronen vid Tammerfors skatteverk, vice verkställande direktören Pauli K. Mattila vid Centralhandelskammaren, direktören Markku Vesterinen vid Försäkringsbolagens Centralförbund, avdelningschefen Vesa Korpela vid Skattebetalarnas Centralförbund, avdelningschefen Tero Honkavaara vid Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund, juristen Anna Lundén vid Företagarnas i Finland Centralförbund, avdelningschefen Juha Ahvenniemi vid Småföretagarnas Centralförbund, direktören Esko Kiviranta vid Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK, vicehäradsövdingen Helena Älgars vid Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund r.f., organisationssekreteraren Tapani Piri vid Finlands Fastighetsförbund, verkställande direktören Kari Kyttälä vid Jordägarnas Centralförbund, verksamhetsledaren Ulla Partanen vid Bokföringsbyråernas Förbund, utvecklingschefen Ari Enroth vid Maaseutukeskusten Liitto samt professorn Edward Andersson, professorn Heikki Niskakangas och professorn Kari S. Tikka. Vidare har länsstatteverket i norra Karelen län och Finska befolkningsförbundet gett in skriftliga utlåtanden.

1 Regeringens proposition

Arvsskatten och gåvoskatten är skatter på överföring av förmögenhet. Beskattningen bygger på den skattebetalningsförmåga som ett för-

värv ger en arvinge, en testamentstagare eller en gåvotagare.

Lagen om skatt på arv och gåva (378/40) är från 1940. Den har ändrats flera gånger under årens lopp. Skatteskalen och avdragsbeloppen har vanligtvis ändrats med omkring 10 års mellanrum. Procedurstadgandena ändrades genom en lag som trädde i kraft i juli 1994 (318/94). Trots att lagen ändrats flera gånger har den bevarat sin ursprungliga struktur.

Regeringen föreslår en höjning av arvs- och gåvoskatten. I lagen om skatt på arv och gåva föreslås inga strukturella ändringar. För att intäktsmålet skall nås föreslås i stället huvudsakligen en skärpning av skatteskalen.

De föreslagna ändringarna i skatteskalen innebär att den nedre gränsen för beskattningsbar arvsandel och gåva höjs från 15 000 till 20 000 mark. Det skall finnas tre skatteprocenter. Skatten är 500 mark och 10 procent till den del värdet överskrider 20 000 mark, 8 500 mark och 13 procent till den del värdet överskrider 100 000 mark och 34 500 mark och 16 procent till den del värdet överskrider 300 000 mark.

Stadgandena om beskattningens internationella omfattning föreslås bli justerade genom att arv också efter en arvlätare som varit bosatt utomlands skall beskattas i Finland, om arvingen är bosatt i Finland. Livförsäkringsersättningar föreslås till den del de överstiger 200 000 mark per mottagare bli beskattade vid arvsbeskattningen.

Gåvoskatt skall enligt regeringens förslag betalas för försäkringar som utfaller under en persons livstid.

Rätten att dra av kostnaderna för boutredning föreslås bli slopad. Vidare föreslås vissa mycket sällan förekommande avdrag från arvsandelen bli upphävda.

Den tid under vilken skattefria gåvor sammanräknas föreslås bli förlängd från två till tre år. Vidare föreslås lagen om skatt på arv och gåva bli kompletterad med ett stadgande som hindrar att skatt kringgås.

I anknytning till den föreliggande propositionen föreslår regeringen i proposition 63/1995 rd att kommunalbeskattningen av sidoarv och sidogåva skall avskaffas.

2 Utskottets ställningstaganden

Av de orsaker som nämns i propositionen och med stöd av erhållen utredning finner utskottet lagförslaget behövligt och tillstyrker det därför.

Skatteskalorna för arvsskatt i regeringens proposition innebär en relativ skärpning av arvsskatten. Proportionellt sett skärps beskattningen framför allt av arvsandelar som är 300 000 mark eller mindre. När det gäller större arv skärps beskattningen proportionellt sett mindre. Utskottet menar att denna aspekt i fortsättningen bör uppmärksammas speciellt.

Enligt lagen om skatt på arv och gåva hänförs en arvlåtares make till I skatteklassen, men en sambo alltid till III skatteklassen, där skatten är tre gånger högre än i I skatteklassen. Enligt 7 § 3 mom. inkomstskattelagen tillämpas stadgandena om makar i inkomstskattelagen också på personer som under skatteåret fortgående har levat under äktenskapsliknande förhållande i gemensamt hushåll utan att ingå äktenskap med varandra och som tidigare har varit gifta med varandra eller som har eller har haft ett gemensamt barn. Utskottet menar att samma orsaker som gör att ett samboförhållande jämställs med äktenskap vid inkomstbeskattningen talar för att sambor också vid arvbeskattningen bör jämföras med äkta makar. Av praktiska skäl bör samma definition på samboförhållande som vid inkomstbeskattningen tillämpas vid arvbeskattningen. Utskottet föreslår därför att 11 § lagen om skatt på arv och gåva kompletteras med ett nytt 3 mom. om att den som har levat tillsammans med arvlåtaren och som 7 § 3 mom. inkomstskattelagen tillämpas på beträffande dödsåret hänförs till I skatteklassen. Också i 12 § 1 punkten om makeavdrag föreslås en sambo enligt föreslagna nya 11 § 3 mom. bli jämförd med äkta make. Enligt 11 § lagen om skatt på arv och gåva skall stadgandet om sambor tillämpas också vid gåvobeskattningen.

Utskottet framhåller att personer som de facto redan under en längre tid bott i gemensamt hushåll utan att ingå äktenskap, men som inte motsvarar definitionen på sambor i föreslagna nya 3 mom. i 11 § hänförs till den tredje eller strängaste skatteklassen vid arvs- och gåvobeskattningen.

Särskilt problematiskt blir läget om en lägenhet eller fastighet som använts som gemensam bostad efter ägarens död övergår till den efterlevande parten genom testamente. Då kan den relativt stränga arvsbeskattningen leda till att den efterlevande tvingas realisera den lägenhet eller fastighet som använts som gemensamt hem.

Utskottet förutsätter att regeringen låter utreda om det föreslagna begreppet sambor kan utvidgas vid beskattningen av arv och gåva.

Gällande ärvdabalk trädde i kraft den 1 januari 1966. Jämfört med den gamla ärvdabalken innebär den nya att arvsrätten för mera avlägsna släktingar begränsades. Beskattning av dem blir således aktuell vid arvs- och gåvobeskattningen, om egendom överläts genom testamente eller som gåva till andra än nära släktingar. Dessa arvs- eller gåvotagare hänförs till III skatteklassen, där skatten är tre gånger så hög som enligt skalan. När egendom överläts genom testamente eller gåva kan överlåtaren anse sig stå i ett mycket nära förhållande till mottagaren och därför kan den strängaste möjliga arvs- och gåvoskatten kännas helt oskälig.

Utskottet förutsätter att regeringen låter utreda om det finns motiverad anledning att införa två skatteklasser vid arvs- och gåvobeskattningen.

Vad gäller generationsväxling för företagare finns det skillnader mellan inkomstbeskattningen och arvs- och gåvobeskattningen. Gällande 55 § i lagen om skatt på arv och gåva har ofta ansetts svårtillgänglig och tolkningsbar. De föreslagna höjningarna i arvs- och gåvoskatteskalen skärper också skattepåföljderna vid generationsväxling. Detta kommer särskilt tydligt fram därför att beskattningsvärdena på senare tid har närmat sig gängse värden och i vissa enskilda fall till och med kan överskrida förmögenhetens verkliga realiseringsvärde.

Utskottet förutsätter att regeringen låter utreda behovet av en total översyn av stadgandena om skatt på arv och gåva vid generationsväxling. Utredningen bör enligt utskottets mening särskilt uppmärksamma hur förmögenheten skall värderas, om längre skattebetalningsperioder än normalt bör tillåtas vid generationsväxling och att skattemyndigheterna genom lag förpliktas att ge de skattskyldiga en utförlig utredning för beskattningen och olika beskattningsalternativ innan beskattningen verkställs.

Regeringen föreslår att lagen träder i kraft så fort som möjligt sedan den blivit antagen och stadfäst, men senast den 1 januari 1996. Med tanke på medborgarnas rättsskydd måste lagens ikraftträdelsedatum tillkännages så fort som möjligt, menar utskottet. Vidare finner utskottet det tillrådligt att ikraftträdelsepunkten bl.a. med tanke på generationsväxlingssituationer i så

många fall som möjligt anpassas till inkomstbeskattningen. Utskottet föreslår att det i ikraftträdelsestadgandet stadgas att lagen träder i kraft den 1 januari 1996.

Utskottet föreslår vördsamt

att lagförslaget skall godkännas sålydande:

Lag

om ändring av lagen om skatt på arv och gåva

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 12 juli 1940 om skatt på arv och gåva (378/40) 4 §, 9 § 2 mom., 11 § 1 mom., 12—14 §§, 16 § 1 mom. 2 punkten, 18 och 19 §§, 20 § 2 mom. och 28 § 2 mom.,

av dessa lagrum 11 § 1 mom. sådant det lyder i lag av den 15 juni 1984 (463/84), 12, 13 och 14 §§ sådana de lyder i lag av den 22 november 1985 (876/85), 16 § 1 mom. 2 punkten sådana den lyder i lag av den 29 april 1994 (318/94), 19 § sådana den lyder ändrad genom lag av den 16 mars 1979 (318/79) samt genom nämnda lagar av den 22 november 1985 och den 29 april 1994 samt 28 § 2 mom. sådant det lyder i nämnda lag av den 29 april 1994, och

fogas till 11 § ett nytt 3 mom. samt till lagen nya 7 a, 7 b, 18 a, 28 a och 33 a §§ som följer:

4, 7 a, 7 b och 9 §§

(Såsom i regeringens proposition)

11 §

(1 mom. såsom i regeringens proposition)

Tillämpas stadgandena om makar i 7 § 3 mom. inkomstskattelagen (1535/92) på arvlåtaren och en person, som har levat med honom under äktenskapsliknande förhållanden, vid beskattningen för dödsåret, hänförs den som levat med arvlåtaren till I skatteklassen.

12 §

Från skattepliktig arvsandel

1) får arvlåtares make *och den som stadgandena om makar enligt 11 § 3 mom. tillämpas på* avdra 40 000 mark (*makeavdrag*),

(2 punkten såsom i regeringens proposition)

13, 14, 16, 18, 18 a, 19, 20, 28, 28 a och 33 a §§

(Såsom i regeringens proposition)

Ikraftträdelsestadgandet

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1996.

(2 och 3 mom. såsom i regeringens proposition)

Helsingfors den 10 november 1995

I den avgörande behandlingen deltog ordföranden Pekkarinen, medlemmarna Ala-Nissilä, U. Anttila, Laaksonen, Lehtosaari, Malm, Nyby, Puisto, Sasi, Savela, Tiuri, Tykkyläinen

och Vihriälä samt suppleanterna Kemppainen, P. Leppänen, Liikkanen, Lindqvist, M. Pohjola, Rask och Saarinen.

Reservation

Regeringen föreslår ändringar i lagen om skatt på arv och gåva som innebär att beskattningen av arv och gåvor skärps kännbart. Enligt regeringsprogrammet höjs avkastningen av arvs- och gåvoskatten med 200 miljoner mark. I sin proposition räknar regeringen dock med att den föreslagna ändringen av skatteskalen ökar avkastningen av arvs- och gåvoskatten med cirka 250 miljoner mark om året, vartill kommer uppskattningsvis 30—40 miljoner mark till följd av att skattebasen utvidgas. Troligt är att avkastningen av skatten ökar ännu mera.

Beskattningen av små arv skärps oskäligt mycket

Den föreslagna skatteskärpningen är överdimensionerad och riktar sig mot fel målgrupp. I och för sig är det rätt att kommunalbeskattningen av sidoarv och sidogåva avskaffas men på det hela taget är det de närmaste anhöriga som drabbas av skattehöjningarna. Speciellt stor är höjningen för små arvsandelar och gåvor. Skatten kan stiga med nästan 50 procent. Till exempel vid gränsen 50 000 mark skärps beskattningen med 37 procent. I fråga om stora arv blir den relativa skärpningen av skatten för arvsandelen betydligt mindre. Jämfört med dagens skatteskala stiger skatten generell med 20—26 procent.

I internationell jämförelse är arvsbeskattningen av små arv sträng i Finland, medan den för stora arv är relativt lindrig. Utskottet har uppmärksammat problemet i betänkandet men har inte varit redo att justera skatteskalen så att den blir rättvis.

Vi godkänner inte att den skärpta arvs- och gåvobeskattningen orättvist drabbar vanliga små arv och gåvor. Den skatteskala som ingår i vår reservation är rättvisare och lindrigare för små och vanliga arv och gåvor. Den nedre gränsen för skatt på arv och gåva bör höjas till 30 000 mark och skattebeloppet vid denna gräns vara endast 300 mark. Också följande gräns för beskattningsbar inkomst bör höjas till 120 000 mark. Trots höjningarna skulle skatteavkastningen vara i det närmaste lika stor som i regeringsprogrammet och därtill kunde beskattningen av arbete lindras genom en ändring av skattestrukturen.

Enligt regeringens proposition skall livförsäkringsersättningar beskattas vid arvsbeskattning-

en. Vi vill lyfta fram de problem med retroaktiva verkningar som uppstår då beskattningen skall tillämpas på livförsäkringsavtal som ingåtts innan lagen trätt i kraft.

Beskattningen av överlåtelse vid generationsväxling bör inte skärpas

Lagförslaget innebär en kännbar skärpning av beskattningen vid överlåtelse mellan nära anhöriga. Vi anser att beskattningen av generationsväxlingsöverlåtelse av företag och jordbruk inte bör skärpas nu. Tvärtom är det viktigt att underlätta överflyttningen av företagsförmögenhet för att småföretagarverksamheten och sysselsättningen skall tryggas.

Ett stort problem i dagens läge är att beskattningsvärdena för företags- och gårdsbruksförmögenheten stigit. Skatteförvaltningen har i en situation där avkastningen av jordbruksförmögenheten håller på att sjunka gått in för en betydlig höjning av värderingsgrunderna för tillgångarna. Enligt vår mening bör riksdagen klart kräva att de orättvisor som förekommer vid arvs- och gåvobeskattningen i generationsväxlingssituationer skall undanröjas för att lindra beskattningen.

Med stöd av det ovan sagda föreslår vi

att i motiveringen till betänkandet intas följande uttalande:

”Utskottet förutsätter att regeringen utreder vilka problem och orättvisor som förekommer vid arvs- och gåvobeskattningen i generationsväxlingssituationer. Enligt utskottet bör utredningen ta fasta på en lindring av arvs- och gåvobeskattningen i generationsväxlingssituationer. Utredningen bör speciellt ta upp frågan om förmögenhetsvärdering, möjligheten att i generationsväxlingssituationer tillåta en väsentligt längre skattebetalningstid än i vanliga fall och en eventuell lagstadgad skyldighet för skattemyndigheterna att före beskattningen informera de skattskyldiga om möjligheten att tillämpa stadgandena om generationsväxling.”

Dessutom föreslår vi

att 14 § i lagförslaget i regeringens proposition skall godkännas sålydande:

14 §

Arvsskatten betalas

i I skatteklassen enligt följande skala:

Den beskattningsbara andelens värde mk	Konstant skattetal vid andelens nedre gräns mk	Skatte-% för överstigande del
30 000—120 000	300	10
120 000—300 000	9 300	13
300 000—	32 700	16

i II skatteklassen med beloppen enligt skalan fördubblade; och

i III skatteklassen med beloppen enligt skalan tredubblade.

Helsingfors den 10 november 1995

Olavi Ala-Nissilä
Hannu Kemppainen

Raimo Liikkanen
Markku Lehtosaari
Jukka Vihriälä

Maija-Liisa Lindqvist
Mauri Pekkarinen

